

UDK 316.32:316.63

Љубинко Милосављевић¹

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И ПРОМЕНА (КОЛЕКТИВНЕ) СВЕСТИ²

Резиме

Током изузетно значајних историјских епоха, какве су биле настањак и утемељење хришћанства, хуманизам и ренесанса, реформација, просветитељство и друге, долазило је до наглих и драстичних промена свести. Ове историјске трансформације бивале су и саме условљене неким видовима промене свести. Данас је глобализација узрочник али и последица промене свести. Она стреми не само десуверенизацији држава већ и депатриотизацији људских бића, њиховом одрођавању, својеврсном виду њиховог међусобног отуђења. Овај рад биће посвећен различитим облицима преумљења у доба глобализације и последицама таквог чина као што су самопрезир и самомржња.

Кључне речи: глобализација, промена свести, преумљење, самопрезир и самомржња.

Извртање умова није нужно боље од увртања руку.

Џозеф С. Нај

Један необичан социјално-психолошки феномен који је, како се бар мени чини, присутнији у српском народу него код других, давно већ заокупља моју пажњу и представља ми веома изазовну али и неразрешиву загонетку. Шта је то учинило и чини да многа људска бића, у овом случају српског порекла, буду антисрпски „наелектрисана“ и аутошовинистички усмерена? Зашто се то дешава и који су разлози перманентног присуства и, чини се, сталног раста самомржње? Шта јој је узрочник а шта исходиште? Има ли тога у обичном народу или је ова пошаст својствена само вишим друштвеним слојевима, интелигенцији пре свих? Није ли овај порок својствен само једном и то по броју ни мало безначајном делу интелектуалаца и то оних који су однеговани или предиспонирани да живе с привилегијама и ради њих. По правилу су то људи крајње сумњивих професионалних и моралних вредности али су на неки волшебан начин ореоле некаквог значаја добили од странаца. Углавном их Запад негује, протежира и распростире по свету да беспоговорно служе његовим циљевима и интересима.

Аутошовинисти мрзе све своје: порекло, традицију, историју, културу. Они за које раде интимно их презиру али то наравно не пока-

¹ ljubinko.milosavljevic@gmail.com

² Саопштење са научног скупа *Традиција, модернизација и идентитети IX: Улога универзитетске заједнице у унапређењу регионалног развоја и афирмацији културе мира на Балкану* одржаног на Филозофском факултету у Нишу, 25. мај 2018.

зују већ их тапшу по раменима и финансијски крепе. Иако су на истом послу, али у различитим улогама, њихове „газде“ су њихова сушта супротност; воле све своје а то и не скривају. По томе би својемрзителима могли да буду узор, али то није могуће због грешке које ови имају у карактеру.

Суочени смо са једним феноменом који је готово историјски непознат. Људи су у прошлости бивали принуђени да буду покорни и да се вазалски понашају, али такве ситуације нису биле ствар добровољног избора већ стицаја околности, стања ствари. Док је ропства било, оно није било обожавано, а када је формално укинато системом манипулације створена је могућност да се заволи своје робовање. Такво држање чини се да није присутно у животињском свету. Био сам у прилици да гледам чопоре паса или јата птица како, иако немоћни, солидарно реагују на нешто што их угрожава. Отуда закључујем да је ваљда само код људи самомржња могућа и да је само њима својствено да ниподаштавају себе и свој род. Крајња и најнеповољнија консеквенца таквог смерања јесте самоистребљење.

У српској историји забележен је бар један случај страног официра српског порекла који је истицао да му је уништење сопственог народа последњи животни циљ. Из такве намере морао је да повуче логичке консеквенце и о самоуништењу. Ако нико из тог народа не треба жив да остане онда и самомрзитељ не треба и не може да преживи. Доследност захтева да ни промена идентитета више не може да га спаси. Порекло и рођење је у великој мери одређење судбине.

* * *

Глобализација је реч која је већ десетак година у веома честој употреби. Она означава, најпростије речено, обједињавање света, економско, политичко и културно, при чему ће се неминовно брисати различитости зарад јединства и униформности. Ова тенденција није од јуче. „Човечанство се као целина увек борило да организује универзалну државу. Било је много великих нација с великим историјама, но што су оне биле развијеније, то су биле несрећније јер су оштрије од осталих људи осећале жудњу за светским јединством (...) Јер ко може да влада људима ако не онај ко њихову свест и њихов хлеб држи у својим рукама“, записао је Достојејевски у *Браћи Карамазовима*³. Глобализацијску жудњу за светским јединством још је велики руски писац означио opakом, док је хлеб и свест сматрао за основне полуге успостављања моћи.

У овом покушају да одговорим на питање о разлозима и начинима радикалних промена свести, не може се заобићи глобализација и њен хотимичан и нехотичан притисак да се то чини. Али све то не бива без моћи (тврде и меке) и њене ароганције над мање моћнима. Посебно би морало бити интересантно спознати како се мека моћ рефлек-

³ Ово је место из поглавља *Велики инквизитор*, али је преузето не из српског превода романа већ из *Истраживања историје* енглеског историчара и филозофа историје Арнолда Тојнбија (1 део, Просвета, Београд 1971. стр. 370). Тако је учињено зато што је тоталитарна тенденција, о којој говори велики руски писац, наглашенија је у преводу Тојнбијеве књиге него у преводу романа.

тује на душе појединца, на породице и народе, појединачне личности и заједнице. Али, не мање је изазовно сагледавати последице тога у овом свету где се систематски ради на деперсонализацији појединаца, њиховом помасовљењу, претварању у масу, затим онарођавању али и уништавању народа.

Некаква свест о потреби успостављања општег јединства учинила је глобализацију процесом. Сада глобализацијски тренд захтева да се радикално мења свест, као што се то увек чинило у временима изузетних историјских преображаја. Унификација свести у свету који ипак обилује различитостима јесте нескривени циљ неких невидљивих сила које управљају и настоје да одређују његову судбину. Све појединачно и особено налази се под жестоким притиском да буде унифицирано и то у доба беспоговорне доминације индивидуализма (изданка идеологије либерализма). Идентитети су се зато међу првима нашли на удару. Упоредо са рушењем тих људских константи ствараних у прошлости које човека оријентишу у свету и омогућавају му опстанак, као никада раније реторички се истиче потреба за њиховим очувањем, ваљда да се прикрије шта се доиста смера и чини.

Традиционални свет био је мудро и функционално устројен „по божанској замисли“. По људским замислима он ће се уређивати почев од доба ренесанса, да би данас, када почива на „човековим продужецима“ и на (пост)идеологији конзумеризма, успео да сам себе прекрије пластичним и осталим отпадом до мере да се ова пошаст већ сада једва подноси. Некада је тај простонародни, нецивилизовани али богобојажљиви човек знао шта да чини и како, све у корист свог опстанка а ни на чију штету. Данас је маркетиншка стихија све себи подредила потискујући немилосрдно логосне принципе опстанка природе и човека, човека у природи. (Или како би рекао В. П. Дис у пророчкој песми *Наши дани* – „Будућности затровасмо све изворе“). Модерни свет који, како се сматра, почива на разуму и игнорише традицију, сам себе неретко затиче у стање које се другачије не може оценити већ као неразумно.

ПРЕУМЉЕЊЕ ИЛИ ПРЕЗУБЉЕЊЕ СВЕСТИ

Промена свести је стални захтев у савременом свету. Велики и моћни се ни мало не либе да малима често испоручују такве захтеве и опомене. (*Промени све(с)т* је двозначни императив који се често чује и исписује). Тај захтев се ни мало не односи на ону артикулацију свести која се може лако и оправдано означити за просташтво и примитивизам. Не, такво испољавање свести се данас нападно медијски подстиче (ријалитији), све до мере да се чини да је то манифестациони вид меке моћи. Јер систематско и планско заглупљивање народа тешко да може имати другу сврху већ да се њим лакше влада. Владати неким народом једноставније је и лакше, када носиоци меке моћи то имају за циљ, ако се он из стања потиштености увуче у стање блесавлука. Зато насупрот захтевима за променом свети, што неретко значи губитак и образа и душе, постоје и захтеви за освешћењем,

очишћењем од талога манипулације којој смо изложени од рођења.

Преумљење је реч која у ово наше глобализаторско време улази у употребу праћена све чешћим захтевима да појединци, групе и заједнице, треба да мењају свест. Ова реч српског језика делимично покрива значење грчке речи метаноја (покајање, преумљење) која означава духовни препород личности, промену њене позиције, односно измену парадигме. С настајањем хришћанства и потоњим ширењем ове религиозности метаноја је означавала чин напуштање паганизма и христјанизацију. Данас преумљење, које по правилу значи почетак промене идентитета, обично означава дехристјанизацију, одступање од традиционалних уверења и понашања заједнице којој се припада.

Морална и верска стаменост или „тврђа у вери“, како се некада говорило у нашој народној поезији, којом су се одликовали први и знаменити хришћани и потоњи њихови следбеници, више не представља изузетну вредност. Херојство ради вере, које је некада изазивало дивљење и обећавало будуће светитељство, не одликује више јунаке доба. Глобализацијски утицаји и притисци чине да се данас идентитети са лакоћом мењају али са још увек непредвидивим последицама. Историјско искуство указује на ужасне консеквенце ових конверзија. Најмонструознији непријатељи својих бивших били управо њихови отпадници.

Преумљење се може у људском свету и друштвеном животу, по аналогији са техничким светом, довести у везу са оним што се означава речју презубљење. Када, како кажу аутомеханичари, зупчасти каиш на аутомобилу презуби, у мотору настаје лом, хаварија. Слично се збива и са људским мозговима. Код преумљења, црно постаје бело, бело црно и нема рационалне аргументације нити логичке дисциплине посредством којих би се лако могло изаћи из тог мисаоног ћорсокака. Истина постаје само оно што мени прија да чујем; све друго може само да иритира.

Постоје додуше и суптилније, кетманске методе прилагођавању духу времена. Нека преумљења не морају да буду ни темељна ни превише искрена већ представљају својеврсне компромисе с кључним токовима ствари. Својевремено су парте (посмртнице), којима се објављивала смрт неке особе, биле углавном штампане са крстом као симболом који је упућивао на верску припадност преминулог. Потом је код нас петокрака неких скоро педесетак година била доминирајући симбол који је упућивао да се ради о преминулом атеисти. Негде од деведесетих година прошлог века као да атеисти не умиру, а крст је поново постао доминирајући знак на посмртницама. Оваква пракса произашла је из духа времена који је онда диктирао начин понашања. У ондашњим атеистичким друштвима религиозна припадност, сем атеизма, није се смела јавно саопштавати без тежих последица, што објашњава стварну тежину и дубину овог вида преумљења у негдашњем социјалистичком свету.

Што се пак промене идентитета у прошлости тиче, тај чин је у великој мери био праћен самозаваравањем. Стање које је промену изазивало доживљавало се као привремено, краткотрајно и реверзи-

билно. Потајно се неговало уверење да ће се, када зло прође, све опет вратити у пређашње стање, што се по правилу није дешавало. Прелазак на страну привилегованих или бар штићених бивао је вазда не само изазован већ и неповратан.

Данас су методе конвертирања и стимулисања конвертитских побуда неупоредиво суптилније и софистицираније. У међувремену је лов на људске душе и располагање ловином прерастао у задивљујуће велику науку, која још уз то и веома брзо напредује. Неко је лепо уочио сличности између рибарења и друштвеног комуницирања. У оба случаја користе се иста средства – мреже, саткане додуше од различитог материјала, којима се рукује на другачије начине, али са истоветном ловачком сврхом.

Западни медији су деведесетих година прошлог века у свом пропагандном замаху писали све најцрње о Србима, не либећи се при том да лансирају најмонструозније лажи. Тај удар глобализма, усмерен ка менталним сферама својих али и њима туђих конзумента, једним ударцем убијао је две муве. Западни конзументи ове пропагандне лажи, који нису познавали стање ствари, поверовали су беспоговорно овој „истини“, што је сасвим разумљиво. Али тешко је, међутим, разумети зашто су у ову истиниту лаж поверовали многи Срби, који су морали знати или бар осећати шта се то иза брега ваља.

На ово једноставно питање није ни мало лако одговорити. Да ли се то дешавало због некакве (не)материјалне користи, због обманутости пропагандом или удворишне жеље за самоистицањем, унутрашње потребе за самообманом, или због нечега сасвим другог? Премљене дела становништва је било веома успешно чим смо почели да све што радимо радимо против себе. Свесрдно смо почели да љутимо наше непријатеље за некакву нашу ситну корист и голему националну штету. Да ли се то чини из искрених убеђења, духовне слабости или по некаквој животној инерцији, остаће за увек непознато.

За искрено је чуђење колико се дубоко у ово наше доба продрло у тајне људске природе, како се овладало психичким механизмима који упућују на то шта се и како све са човековим бићем може чинити. Како се ствара мучнина у људским мозговима и на који се начин неминовно подлеже медијским манипулацијама у овим нехеројским временима. Споља је уочљиво само то да се једнима мозгови препатирају, другима препуњују, трећима испирају и празне. У свим овим случајевима доминира лаж и само лаж, без икаквих допуштења за евентуални блесак истине. И што је још горе та лаж је вазда у спрези са генијалношћу. Јер само генијално покварени ум могао је да смишља ситуације попут оног једнонационалног тровање ученика на Косову и Метохији.

Шта људима неће и не може пасти на памет зарад остварења циљева по цену употребе највећих подлости. Ми смо надмоћно презирали инспираторе и актере те инсценације, смејали тој поквареној лудости, али она је дала резултате. Овај вид иновације, сам по себи не мора да буде од универзалног значаја сем што указује на то каква ће бити будућност света. Није наравно велика срећа што ће у њој лаж

и поквареност имати велике шансе већ што, на жалост, истина и поштење неће имати никакве. Инвентивност која стоји на страни зла је неупоредиво плодотворнија од оне друге супротног усмерења.

БИЛБОРДИ У БУДВИ. ИСТОРИЈСКИ РАШОМОН ИЛИ БЕЗУМЉЕ У ПОЛИТИЧКОМ ЛУ- ДИЛУ

Да један историјски догађај од пре сто година, о коме постоји живо сећање у речима предака, може да буде дивергентно сагледаван, показао је чин постављања билборда на простору једног града, у просторно малој држави каква је Црна Гора. Поводом стогодишњице Велике народне скупштине у Подгодици 1918. године, на којој је донета одлука да се Црна Гора уједини са Србијом, у Будви су априла месеца 2018. године постављени билборди са ликовима српских официра. Одмах је уследила реакција државне власти због, како они то виде, слављења окупације Црне Горе. Пре тога, да се подсетимо, Црна Гора је доиста била окупирана али од Аустроугарске, а та окупација као да је заборављена, као да је није ни било.

Власт Црне Горе осудила је постављање билборда у Будви на којима се велича, како се сматра, наводна ослободилачка улога српске војске на Митровдан 1918. године. За једне је постављање билборда „сејање раздора или нетрпељивости међу грађанима“. За високог црногорског званичника постављање билборда је атак на државу. Један анонимни коментатор написао је да је оваква изјава атак на памет.

Медији су се, у настојању да буду духовити, послужили парадоксом по коме су „српски јунаци из 1918, ударили на уставни поредак Црне Горе“. Једни за историјску истину узимају то да је Црна Гора доиста била 1916. године окупирана али од Аустроугарске, а 1918. ослобођена и „да је на билбордима приказано јединство у борби против надмоћног непријатеља“. Други пак истичу да је стогодишњица ослобођења овог града представљена на начин који није веродостојан и да представља покушај фалсификовања историје. Историјска истина би била ипак другачија. Аустроугарска војска (за коју се не каже да је била окупаторска) се сама повукла из града. Наравно, не каже се зашто та војска то није учинила рецимо годину дана раније.

О овој српској „окупацији“ Црне Горе Момир Булатовић пише да су се њој захваљујући Црногорци „ожитили“, да је с њом престала глад народа. А о преумљењима неких Црногораца исти аутор записује: „Кад ти брат пружи руку спаса, ослободи те стране војске убица и пљачкаша, омогући ти формирање органа власти и изјави да је спреман да живи с тобом у истој држави, уколико и ти то желиш, онда мораш да будеш бескрајно безобразан или глуп па да то назовеш окупацијом.“

У оквиру „свеколиког напретка“ модерне Црне Горе и на плану производње идиотизма постижу се значајни резултати“, закључује овај аутор.⁴

⁴ Момир Булатовић, *Како је Црну Гору ослободила окупација.*, колумна објављена на

Постоје историјски периоди и догађаји о којима је тешко доћи до историјске истине. Али ево постоје и ситуације где тренутна политичка коњукура уништава не само историјску истину већ и здрав разум. До историјске истине може се кад-тад доћи, али су преопасна оваква оштећења мозга.

МОЋ МОЋИ И НЕМОЋ ПАМЕТНЕ МОЋИ

Неретко смо у прилици да уочавамо како неке ствари на овом свету функционишу на изразито глуп начин, а онда се питамо како је то уопште могуће, тим пре што су толики филозофи сматрали да ум влада светом. Објашњење за доминацију глупости у доба владавине ума неки налазе у тајним списима, попут рецимо Далесове доктрине, други пак таква настојања исмевају као последицу тзв. теорије завере. Но било како било тек питање о пореклу глупости и њене владавине указује на то да она или рађа саму себе, саморепродукује се, или је пак чедо некаквог опаког, лукавог ума, да главом и брадом потиче од лукаваго.

Свакако да није случајно то да се у доба превредновања свих вредности отвара простор за намерно наметање лажних вредности. За њихово прихватање врше се различити облици притисака и поткупљивања. Отуда извргавање руглу сваке честитости и поштења који се третирају као атаквистички остатак давно већ превазиђене заосталости у прошлости. Уз обрачун с правим вредностима, коме смо неретко сведоци, процват доживљавају подлост и дрскост, лаж и превара, издајство, пијанство и наркоманија, настраности сваке врсте, подстицање на шовинизам и међунационалну мржње као видове промене свести људи. Са оваквим токовима ствари се свакодневно сусрећемо па је тешко поверовати да се све то дешава случајно и да није плод какве зле намере.

Притисци великих на мале да мењају свест постају све чешћи, изразитији и дрскији. Равнатељи, Прокрустови потомци, воле да унифицирају све у свету и у томе успевају наметањем своје културе, све с циљем да њени страни конзументи промене идентитет. Сопствене вредности они сматрају апсолутним и највишим, што је нормално, док туђе маргинализују, ниподаштавају, што је некоректно. Промена идентитета се најпре врши тврдом моћи, поробљавањем, а потом меком моћи, поткупљивањем. „Смијешане“ ове моћи „најлакше се пију“.

Потреба за доминацијом над другима, која је некада подразумевала војну супериорност и способност спровођења окупаторске дисциплине, показало се, може се остварити, на неприметнији и неупоредиво мање груб начин, применом тзв. меке моћи. За тврду моћ карактеристично је да против себе изазива снажан отпор, рађа потребу за само-жртвовањем онога према коме је усмерена, подстиче његову борбеност и мржњу према агресору. Мека моћ, међутим, код онога ко је ухваћен у те рибарске справе, изазива самопрезир и непријатељство према себи, не и према непријатељима, који се узимају за пријатеље.

„Паметна моћ је комбинација тврде моћи присиле и исплате с једне стране и меке моћи убеђивања и привлачења, с друге стране“, пише Џозеф Нај (2012: 12). Овај идеолог употребе меке, односно паметне моћи, залагао се да Сједињене Америчке Држава пређу са „извоза страха на подстицање оптимизма и наде“ (Исто).

Уместо једносмерне тежње за моћи над другима треба размишљати о моћи заједно са другима, препоручује Џозеф Нај. У томе се у великој мери доиста успело. Заједно са својим изабраницима, који по својој бројности представљају шаку јада у некој популацију, Американци су одвећ дуго успевали да руше владе и државе у тзв. ружичастим револуцијама. „Узвишене вредности“ које су се у тим државним превратима пропагирале, биле су „документоване“ директним телевизијским преносима. Свету је тиме на најперфиднији начин као истина бивала само презентована вешто упакована лаж, све с циљем остваривања себичних и незајажљивих интереса највеће светске силе.

Природа моћи наравно није нимало алтруистичка већ егоистичка, чак и онда када се залаже за доминацију не више над другима, већ заједно са њима. Она за циљ има остварење некаквог властитог интереса, па је свака мека моћ у суштини аморална, посматрано с позиције неутралног посматрача. „Глобално вођство не захтева глобални интервенционизам“, сматра Нај (2012:273), а добро би било када би нешто тако било могуће. Амерички аутор се наравно залаже за наметање америчких вредности али не силом. Он још сматра да се промоција демократије успешније постиже меким привлачењем него тврдим приморвањем (Нај, 2012:276). И за овог аутора демократија (америчког типа) остаје неупитни вид владавине, да ли зато што се верује да се њеним посредством остварује владавина светом, па се никакав други тип уређења или не допушта или тешко може да буде прихваћен. Ми смо у нашој традицији имали народну самоуправу⁵ као аутентичан демократски модел. Чак нам је и вођа Првог устанка демократски биран. Уместо да смо је усавршавали данас за овај вид аутентичне демократије и међу ученима ретко ко зна.

Овде се на тренутак морамо подсетити шта су о демократији мислили највећи старогрчки умови Платон и Аристотел. У њиховим вредновањима државних уређења, непосредна владавина народа, која је тада била без могућности злоупотреба, без новца, медија и подмићивања, са оштрим казнама (остракизам) за манипулаторе и демагоге, стављана је на онај нижи, не додуше и најнижи, ступањ вредносне лествице.

У савременом свету у коме се влада новцем и медијима, при чему за остварење циљева нема ничега светог, државе пречесто и веома наглашено истичу своју демократичност. То декларативно демократско дичење има пре улогу изнуђеног заштитника него драговољно изабраног политичког устројства. Наместо какве-такве владавине народа створена је демократија без народа, односно демократски-то-

5 Види: др Милован М. Митровић, *Феноменологија и дијалектика националног идентитета и српског идентитета Србије*, у зборнику *Идентитетски преображај Србије*, Правни факултет, Београд 2016, стр. 55.

талитарна држава, својеврсни политички хермафродит, нешто за шта стари нису знали.

УБИЈАЊЕ У (ИДЕНТИТЕТСКИ) ПОЈАМ

Самодржња је нови, савремени феномен, цивилизацијска пошаст. Створила ју је ђаволска рука а у њено стварање уложен је велики (научни) труд. На помисао да сам себе неко омрзне могла је да дође само голема зла сила. Самодржња се рађа из самопрезира и представља његов виши мизантропски ступањ. А узроци самопрезира су многобројни и дуготрајући. Ствара их идеологизовано званично образовање али још више доминирајуће духовне моде, које се некуда вешто смишљају, потом лансирају у жељени простор да би обузимале и поробљавале духове. Данас оне обликују најмлађе генерације посредством цртаних филмова, стрипова и видео-игара.

Личности које су биле узорне у прошлости и оне које су то данас нису истих квалитетних својстава. Некада су врло високо бивали вредновани патриотски оријентисани људи. Оних супротних усмерања као да није ни било. Тек по који негативац могао је бити опомињући узор. Од Његоша до неког другосрбијанског писца патриотизам је доживео невероватну ентропију. На некаквом такмичењу српских писаца (уметника) у неговању националне мизантропије било би изузетно много кандидата (верујем највише по глави становника у односу на друге народе) и свака одлука о победнику те врсте била би у великој мери неправедна.

У нашем народу а и у целом ондашњем социјалистичком свету било много дисидената. Такав друштвени статус углавном интелектуалаца био је не само примамљив, модеран него и веома пожељан. Људи су били заговорници некаквих највиших демократских вредности, жестоко су оптуживали своју власт, али су од њене грубе репресије ипак били некако мистериозно мање-више заштићени. Са падом комунизма нормално је да су се одмах нашли на победничкој страни.

Неки од најпознатијих дисидената, попут Солжењичина и Александра Зиновјева, разочарали су се у Запад. После неколико тамо проживљених година, вратили се свом народу и признали своје заблуде. Други су, попут Вацлава Хавела, успели да дођу на власт и нико више сем смрти није могао да их од ње одвоји.

Због промене друштвеног система на Истоку данас дисидената више нема. Њихови, у извесном смислу, легитимни наследници су припадници невладиних организација. Међу њима има типичних примера однарођивања. Глобализација све чини да постанете нико и ништа и зато вам извлачи тло под ногама, сваки ослонац у властитој култури. Наравно да међу интелектуалцима има највише однарођених појединаца. За њих су глобализаторски трендови свети, док је опстанак њиховог народа као слободног и особеног, нешто ако не баш непожељно онда бар сасвим индиферентно. Ако опстанку и слободи тежи неки други народ они то још некако могу да разумеју. Чак им се тако

нешто може чинити пожељним и нормалним. Свом народу пак они тешко могу да опросте када неке своје вредности сматра несумњивим и ако држи до националног достојанства. Те одроде одликује нека врста чудног мишљења (ако мишљења уопште може да буде у испраним мозговима). Али ако га већ има оно може бити само технолошко, технократско, неаутентично, мишљење без (сопствене) мисли.

Један од разлога за морално национално посрнуће које води код интелектуалаца ка грубој усмерености против својих, настаје из сујете, уверења о сопственој веома високој вредности и неадекватном њеном признању од околине. Велике амбиције, превелики лични апетити и њима несразмерно мала морална стаменост, односно карактерна нестабилност чине да се неки људи (полтрони, плаћена пискарала, идеолошки војници, слуге режима а не државе и народа) одричу себе и својих. Разлика између нечије умишљене и стварне вредности поткопава тло на којем се стоји па људи постају одроди. Управљачи света, односно они који настоје да то буду, више презиру одроде него што их воле, али њихове мизантропске услуге обилато користе. А у свом јату им је већ чином рођења било предвиђено лепо место које су својим избором грубо одбацили.

ОДСУСТВО КАТАРЗЕ И ИДЕНТИТЕТСКА ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА

Са Запада је деведесетих година прошлог века, од Срба, после медијске харанге и бомбардовања, тражено, да у тој и тако им изрежираној драми, доживе катарзу. То се наравно није могло догодити. Зла је доиста било, али оно није било једнострано већ је подстакнуто и често подстицано са те западне стране. Додуше, извршиоци су били домаћи. На простору где се вековима сејала мржња није се ни могла очекивати жетва добра већ само зла и то оног које не опамећује већ уништава.

Захтев обрнутог смера, да се од Запада, уз подсећање на његово не само произвођење пропагандних лажи, затражи да већ с ове временске дистанце доживи катарзу, био би немогућ, јер та цивилизација себе сматра не само морално супериорном над осталима већ и безгрешном. Она своје вредности узима за најнесумњивије. Следствено томе, у вредности би спадала и производња лажи, наравно само под условом када то чини Запад и ако њему користи.

Лицемерни Запад био је склон да за све и свашта оптужује Србе из Босне а није показивао никакво саосећање над бестијално одсецаним њиховим главама са којима су се фотографисали милитантни муслимански пси рата са Блиског истока. Али токови ствари учиниће да се Запад, с тежином овог злочина, суочи коју годину касније када су исламски терористи почели да отимају западне новинаре и театарлно им пред камерама одсецају главе.

Мржња и самомржња сејале су се по Балкану као што се некада сејао просо. („Помно гајимо љубав према мржњи“ каже Емир Кустурица). Да би на балканском тлу могла узростати већа количина

мржње измишљале су се нације. Јер што је више нација то се више може увећавати количина зла. Тако ће и злотвориоци моћи да што више лажи измишљају и да над произведеним злом задовољно трљају руке. Због тога се Балкан тешко препушта балканским народима. Ма какви они били тешко би у тој мери радили против себе када би били препуштени сами саби. Они постају међусобно опаки остварују туђе интересе. Тада не знају шта раде, још мање за кога, понајмање знају када раде против себе.

Као спас од удара које трпе њихови идентитети нуди им се протестантизација, преумљење као прекрштавање, масовна и беспоговорна промена идентитета која се иначе врши у Европи код друге и треће генерације имиграната, чему се чак ни тврдокорни Јевреји својевремено нису успевали да одупру. Насиље над људима је непрестано и вазда неодмерено али зато најчешће узалудно. Јер идентитети ипак на неки волшебан начин опстају, трају. Без идентитета се никако не може. Ако се не сачува он се мора накнадно калемити, чак и онај глобални, ненационални, онај без својстава, један једини за све и свакога.

У пређашњим временима није било аутошовиниста; то је савремени цивилизацијски продукт. Али је зато међу странцима, који су били у прилици да у тешким историјским тренуцима упознају српски народ, увек било србофила. На нашу велику срећу њих има и данас. Као да кроз ове међусобно неповезане појединце и њихова чињења проговара савест човечанства и с неких надљудских висина долази нам дискретно признање да смо у много чему у праву, да је пропагандно ружење коме смо изложени политичка фарса.

Аустријски писац Петер Хандке, због јавно исказиване љубави према Србима, остао без неких значајних књижевних награда и признања. Пјер Бинел и Маринос Рицудис, француски и грчки НАТО официри, били су у затворима зато што су желели да помогну Србима. Први је дао НАТО планове за бомбардовање, други је одбио наређења да их бомбардује. Љубав према нашем народу они су платили скупом ценом. Млади Француз Анри Гујон је још као дечак почео да доноси хуманитарну помоћ на Косово и Метохију. Он то неуморно чини и данас.

И док су се неки странци жртвовали за Србе и страдали због њих, многи Срби истицали су своје антисрпство да би од странаца били запажени и ангажовани на неком нечеститом, антинародном послу. На велику и непроболну жалост Срба самомрзитеља, који се свесрдно, како верују, боре против паланачког духа у свом народу, све је више страних србофила. Њихова морална позиција треба да изазива дивљење не само Срба, док за самомрзитеље тешко да преостаје друго сем презира.

* * *

На крају се треба одредити шта је боље или лошије, извртање мозга или увртање руку, што као апорија стоји у мотоу овог рада? Творац ове апорије Џозеф Нај изједначио је „вредности“ извр-

тања и увртања и у извесном смислу идентификовао руке и мозгове, што значи да је дао легитимитет и једном и другом чину. Томе насупрот право на увртање и извртање мора се свакоме порећи а сваки такав чин осудити, бар у теоријским штивима. И то не с уверењем да ће се онда живети у најбољем од светова, већ да овај свет треба да постатане бар за нијансу бољи. Зла је у њему увек било и биће га, али с позиције пожељног, можда недостижног, идеалног, треба му порицати право постојања.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамовић, З. *Родомрски*. Нови Сад: Графомаркетинг, 2009.
- Антонић, С. *Демонтажа културе. Прилози за социологију српског друштва*. Београд: Catena mundi, 2016.
- Булатовић, М. „Како је Црну Гору ослободила окупација“. Спутник, 17. 05. 2018. године.
- Вуковић С. *Етика западних медија – Антисрпска пропаганда деведесетих година XX века*. Сремски Карловци и Нови Сад: Издавачка књижарица Зорана Стојановића, 2009.
- Милосављевић, П. *Шведски сто филозофије и мета критички метод*. Београд, Блаце и Грачаница: Матица српска у Дубровнику, Народна библиотека „Раде Драинац“ Блаце, 2017.
- Митровић, М. „Феноменологија и дијалектика националног идентитета и српског идентитета Србије“. У *Идентитетски преображај Србије*. Београд: Правни факултет, 2016
- Нај, Џозеф С. *Будућност моћи*. Београд: Архипелаг, 2012.

GLOBALIZATION AND CHANGE OF (COLLECTIVE) CONSCIOUSNESS

Summary

During especially important historical epochs, such as the emergence and foundation of Christianity, the Humanism and the Renaissance, the Reformation, the Enlightenment, and others, sudden and drastic changes of consciousness occur. At the same time, the very historical transformations are conditioned by some forms of consciousness' change. Today, globalization is a cause, but also a consequence of a shift in consciousness. It strives not only for the desuverenization of states, but also for the weakening of patriotic and national attachment of human beings, as well as for the kind of their mutual alienation. This paper will address various forms of the changes in consciousness in the era of globalization and the consequences of such acts like self-contempt and self-hatred.

.Key words: globalization, change of consciousness, self-contempt, self-hatred.